

การบริหารตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6

The Administration Applying Buddhist Moral Code of The Educational Institute Administrators under
The 6 Group of Phrapariyatidhamma Schools, Division of General Education in The Upper Northern Region
พระภิกษุอินเทพ^{1*} อินทร์ จันทร์เจริญ² คำนึ่ง ทองเกต³ และ พรภวิชัย มนตร์วิชรินทร์⁴

Venerable Koravit Inthep^{1*} In Chanjarain² Kamnueng Thonggate³ and Pompavit Monvucharin⁴

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Educational Administration, Graduate school, Chiangrai College

²สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Educational Administration, Graduate school, Chiangrai College

³สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Educational Administration, Graduate school, Chiangrai College

⁴สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Educational Administration, Graduate school, Chiangrai College

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ด้านความเมตตา ด้านความกรุณา ด้านอุเบกขา ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 2) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหาร เพื่อความเป็นธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 จำนวน 55 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 275 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 6 บริหารตามหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมและรายด้านในระดับมากที่สุด โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ ด้านอุเบกขา ($\mu = 4.88, s = 0.89$) รองลงมา คือ ด้านมูทิตา ($\mu = 4.83, s = 0.54$) ด้านกรุณา ($\mu = 4.79, s = 0.63$) และด้านเมตตา ($\mu = 4.74, s = 0.56$) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 แต่ละด้านสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านความเมตตา ผู้บริหารควรมีความสงสารความเห็นอกเห็นใจและให้กำลังใจต่อเพื่อนร่วมงานควรบริหารงานด้วยมิตรไมตรี มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อกันและให้ความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค
2. ด้านความกรุณา ผู้บริหารควรสร้างขวัญและกำลังใจ เชื้อเพื่อ เมื่อแม่ต่อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานและให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ

*Corresponding author. Tel.: Mobile +66 (0)801260713

E-mail address: koraviti@hotmail.com

3. ด้านมุกิตตา ผู้บริหารควรเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องให้มาก ควรยกย่องคุณงามความดีของเพื่อนร่วมงานรวมถึงการเผยแพร่สู่สาธารณชน แสดงความยินดีต่อเพื่อนร่วมงานที่ปฏิบัติหน้าที่ กล่าวชื่นชมและให้กำลังใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชาในการทำงาน หรือประสบผลสำเร็จ มีความยุติธรรมไม่ใช้อำนาจในทางที่ไม่ควร

4. ด้านอุเบกขา ผู้บริหารควรทำใจให้เที่ยงธรรม รักความถูกต้อง บริหารงานด้วยความเป็นธรรม วางตัวให้เป็นกลาง มีความอดทนอดกลั้นและการวางเฉยต่อการกล่าวนินทาหรือเรื่องที่ไร้สาระ โดยยึดเอาคุณธรรมเป็นหลัก และวางตนให้เป็นที่นับถือของผู้ได้บังคับบัญชา

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนปริยัติธรรม, หลักพุทธธรรมของผู้บริหาร

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the administration applying the four sublime states: love (Metta), compassion (Karuna), sympathetic joy (Mudita) and equanimity (Upekkha) by using the Buddhist moral code in the administration of the administrators of the 6 group of Phrapariyatidhamma schools, division of general education in the upper northern region 2) to study the administrative state according to the Buddhist moral code of the administrators for justice for Phrapariyatidhamma schools, division of general education. This research is a survey research. The population of this research consists of the directors and the vice directors of the 6 group of 55 Phrapariyatidhamma schools, division of general education in the upper northern region. The total population is 275 consisted of 5 people from each school. The instruments used for data collection in this research were questionnaires. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, means and standard deviation. The research findings were found that the administrators of the 6 group of Phrapariyatidhamma schools, division of general education in the upper northern region have administrated by using the four sublime states. The overall and individual aspect from more to less were found as follows: in aspect of Equanimity (Upekkha), ($\mu = 4.88$, $s = 0.89$), in aspect of sympathetic joy (Mudita) $\mu = 4.83$, $s = 0.54$, in aspect of compassion (Karuna) $\mu = 4.79$, $s = 0.63$, in aspect of love (Metta), $\mu = 4.74$ and $s = 0.56$ respectively.

The suggestions of the administration applying the suitable Buddhist moral code of the administrators of the 6 group of Phrapariyatidhamma schools, division of general education in the northern region in each aspect can be concluded as follows:

1. In aspect of love (Metta), the administrators should have a pity, compassion and give spiritual support to colleagues. They should administrate with good will, give love and good wish to each other and give mercy to their subjects equally.

2. In aspect of compassion (Karuna), the administrators should create morale, be courteous and generous to their colleagues, help their subjects in their duties and give them a suggestion in every aspect.

3. In aspect of sympathetic joy (Mudita), the administrators should open their mind broadly to listen their subjects' comment, praise their goodness including announce to public, congratulate with their colleagues, praise and give spiritual support to their subjects in their duties or when they attain their goal and be honest and do not use their authority in improper way.

4. In aspect of Equanimity (Upekkha), the administrators should set their mind honestly, love rightness, administrate with honesty, be neutral, be patient, ignore to gossip or nonsense by holding themselves as an honest and set themselves as admirable ones for their subjects.

Keywords: Educational Institute Administration, Phrapariyatidhamma Schools, The Buddhist Moral Code of Administrators

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานของชีวิตและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความรุ่งเรืองและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาในทุกด้าน ตั้งแต่การวางรากฐานของชีวิตและการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ โดยส่วนรวมคนเป็นปัจจัยสำคัญสุดที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา โดยการพัฒนายิ่งขึ้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของคน ในสังคมและประเทศชาตินั้น การศึกษาเป็นการเพิ่มให้คนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ประเทศไหนที่ประชาชนระดับการศึกษาพื้นฐานค่อนข้างสูง ประเทศนั้นจะมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งการพัฒนาคุณภาพและขีดความสามารถที่จะดำรงชีวิตและประกอบสัมมาอาชีพได้การจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นหลักการจัดการศึกษาที่มีระบบและมีองค์ประกอบหลายประการที่จะนำไปสู่เป้าหมาย คือการพัฒนา มนุษย์ให้มีคุณภาพ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นคนดี มีความสามารถและอยู่ในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพราะการศึกษาของไทยแต่เดิมมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดกับวัง มีประเพณีการบวชเรียนและใช้วัดเป็นแหล่งการศึกษา จึงมีการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ที่อยู่ในวัด สอนทั้งวิชาหนังสือและวิชาธรรมวินัย [7] ต่อมาได้พัฒนาเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรม โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางธรรมและทางโลกเพื่อเป็นศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเป็นพลเมืองที่ดีของบ้านเมือง โดยใช้แนวทางของศาสนาและศีลธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาให้คณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญพระสงฆ์เป็นผู้นำทางศีลธรรม จริยธรรม อันเป็นแบบอย่างที่ดีงามของชุมชน เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมให้เกิดความผาสุกได้ [2]

การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบันมีอยู่หลายระบบ สามารถแบ่งเป็นประเภทได้ตามหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งการศึกษาในระบบของคณะสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นอิสระจากระบบรัฐ โดยคณะสงฆ์ดำเนินการเอง คือการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและธรรมศึกษา มี 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-4-5-6-7-8-9 (ป.ธ.3-9) ส่วนการศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐหรือจัดให้สองคล้องกับระบบของรัฐแยกออกเป็นการศึกษาที่

ทางฝ่ายของคณะสงฆ์ หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ดำเนินงาน คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสมาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) และการศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และนอกจากนี้ก็มีการศึกษาที่จัดขึ้นโดยเป็นอิสระจากระบบของสงฆ์และระบบของรัฐได้แก่ จิตตภาวันวิทยาลัยและโรงเรียนพระอภิธรรม เป็นต้น [10]

สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่ง ของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่รัฐกำหนดให้มีขึ้น เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไป ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และในปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และจะได้ศาสนทายาทที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ดำรงตนอยู่ในสมณะธรรมสมควรแก่ภาวะเพศของตน สามารถดำรงตำแหน่งและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านั้นลาสิกขาไปก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการ ก็จะสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนและบ้านเมืองต่อไป [1]

อย่างไรก็ตามแม้การศึกษาในโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อคณะสงฆ์ แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา การศึกษาแผนกนี้ประสบปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ บุคลากร การจัดการเรียนการสอน หรือแม้กระทั่งตัวของผู้บริหารเองที่บางครั้งยังขาด หรือลืมนำหลักธรรมที่เคยเรียนมา กล่าวคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้พื้นฐานในหลักสังคหวัตถุธรรม คือ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยาและสมานัตตตา ยังไม่ชัดเจนเพียงพอทำให้ไม่สามารถนำหลักสังคหวัตถุไปใช้ในการบริหารงานได้ครบถ้วนเต็มที่ [8] และผู้บริหารบางท่านนำหลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักกัลยาณมิตตรธรรม 7 และหลักสารณียธรรม 6 ไปใช้ในการบริหารยังไม่เพียงพอเช่นเดียวกัน [9]

การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรม จริยธรรม มาทำหน้าที่

บริหารงาน ในระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 ได้ระบุคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจะต้องเป็นพระภิกษุเท่านั้น โดยจะต้องบวชมาแล้ว 5 พรรษา และเป็นพระเปรียญ (ป.ธ. 3 ขึ้นไป) หรือได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) หรือปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (ศน.บ) ซึ่งระเบียบดังกล่าว ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เคยศึกษาและปัจจุบันได้ปฏิบัติงานเป็นครูสอนอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยมีผู้บริหารเป็นพระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาหลักธรรมมาแล้วเป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อศึกษาซึ่งประพจน์ของกรรมการบริหารงานที่ใช้หลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในสถานศึกษาต่าง ๆ หรือสถานศึกษาระบบอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6
2. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหาร เพื่อความเป็นธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรของการวิจัย คือ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 จำนวน 7 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน เชียงใหม่ ลำปางและลำพูน จำนวน 55 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 275 รูป/คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 ระดับผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 6 ภายใต้องค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์โดยขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาส่งแบบสอบถามแล้วผนึกใส่ซองส่งกลับมหา ผู้วิจัย แล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

ตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 สรุปได้ดังนี้ ด้านด้านอุเบกขา โดยภาพรวมและทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ผู้บริหารให้กำลังใจเมื่อผู้ใต้บังคับทำงานผิดพลาดและช่วยแนะนำแก้ไขข้อผิดพลาดดี ผู้บริหารคอยบังคับบัญชาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนทางราชการ และผู้บริหารมีการแนะนำชี้ทางวิธีการประพฤติปฏิบัติที่ถูกที่ควรให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ความอุเบกขา โดยภาพรวมและทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือผู้บริหารมีความรักใคร่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป ผู้บริหารมีความยึดหยุ่นในการทำงานต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป และผู้บริหารมีความปรารถนาดี อยากให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปมีความสุขข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 ข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 แต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านมูทิตา โดยภาพรวมและทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปได้ปฏิบัติงานตามความสามารถและเหมาะสม รองลงมาผู้บริหาร ยกย่อง เผยแพร่ คุณความดีของผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป และยินดีกับผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานและผู้บริหารส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปมีความก้าวหน้าทางการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่การงาน ด้านความ

กรุณา โดยภาพรวมและทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือผู้บริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้ปฏิบัติงานเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดและผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ได้บังคับบัญชานำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาพัฒนาการศึกษา รองลงมาผู้บริหารให้เกียรติให้โอกาสและให้อภัยแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป และผู้บริหารมีภูมิความรู้และนางานของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีปัญหาหากแก้ปัญหาพร้อมกันลุล่วงด้วยดี และผู้บริหารส่งเสริมและให้คำปรึกษาแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป โดยร่วมกันคิดและปฏิบัติงาน แก้ไขปัญหาพร้อมกันจนสำเร็จ และผู้บริหารส่งเสริมผู้ได้บังคับบัญชาพัฒนาตนเองและพัฒนางานอยู่เสมอ ส่วนด้านความเมตตา ผู้บริหารควรมีความสงสารความเห็นอกเห็นใจและให้กำลังใจต่อเพื่อนร่วมงาน ควรบริหารงานด้วยมิตรไมตรี มีความรักใคร่ปรารถนาดีต่อกันและให้ความเมตตาต่อผู้ได้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค ด้านความกรุณา ผู้บริหารควรสร้างขวัญและกำลังใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชาในการทำงานและให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ ด้านมุทิตา ผู้บริหารควรเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องให้มาก ควรยกย่องคุณงามความดีของเพื่อนร่วมงานร่วมถึงการเผยแพร่สู่สาธารณชน แสดงความยินดีต่อเพื่อนร่วมงานที่ปฏิบัติหน้าที่ กล่าวยกย่องและให้กำลังใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชาในการทำงาน หรือประสบผลสำเร็จ มีความยุติธรรมไม่ใช้อำนาจในทางที่ไม่ควร ด้านอุเบกขา ผู้บริหารควรทำใจให้เที่ยงธรรม รักความถูกต้อง บริหารงานด้วยความเป็นธรรม วางตัวให้เป็นกลาง มีความอดทนหนักแน่นและการวางเฉยต่ออาการกล่าวนินทาหรือเรื่องที่ไร้สาระและโดยยึดเอาคุณธรรมเป็นหลัก และวางตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้ได้บังคับบัญชา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม พบว่าโดยภาพรวมทุกด้าน มีการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่นำมาใช้ในการบริหารมากที่สุด คือ ด้านอุเบกขา รองลงมาคือ ด้านมุทิตา ด้านกรุณา และด้านเมตตา ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือตามหลักพระพุทธธรรมอยู่แล้ว การบริหารงานตามหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ทุกด้านจึงอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ซยสิทธิ์ สิทธิธรรม [3] ที่ได้วิจัย การศึกษาการ

บริหารเปรียบเทียบไตรสิกขาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาโรงเรียนจังหวัดบุรีรัมย์มีมรรคผล และพรหมวิหาร 4 ทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับปานกลาง และแตกต่างกันกับ สุพล เครื่องมะโนรมณ์ [12] ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา ไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูงขณะที่อุเบกขานั้นถูกนำไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาเป็นส่วนน้อย นอกจากนี้พบว่า สภาพการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 มีดังนี้

ด้านเมตตา ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 ใช้หลักพุทธธรรมด้านเมตตาอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือผู้บริหารมีความรักใคร่ต่อผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป ผู้บริหารมีความยืดหยุ่นในการทำงานต่อผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปและผู้บริหารมีความปรารถนาดี อยากให้ผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ สุพล เครื่องมะโนรมณ์ [12] ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตาไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูง

ด้านกรุณา ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 ใช้หลักพุทธธรรมด้านกรุณาอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ผู้บริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้ปฏิบัติงานเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดและผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ได้บังคับบัญชานำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาพัฒนาการศึกษา และผู้บริหารส่งเสริมและให้คำปรึกษาแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปโดยร่วมกันคิดและปฏิบัติงาน แก้ไขปัญหาพร้อมกันจนสำเร็จและผู้บริหารส่งเสริมผู้ได้บังคับบัญชาพัฒนาตนเองและพัฒนางานอยู่เสมอซึ่งสอดคล้องกับ พรพันธ์ คำวงษ์ [6] ที่ได้วิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมด้านภุณาของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านมุทิตา ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 ใช้หลักพุทธธรรมด้านมุทิตา อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะสอดคล้องกับพรพจน์ คำวงษ์ [6] ที่ได้วิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมด้านมุทิตาของผู้บริหาร อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปได้ปฏิบัติงานตามความสามารถและเหมาะสม รองลงมาผู้บริหารยกย่อง เผยแพร่ คุณความดีของผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป และยินดีกับผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ดนัย ไชยโยธา [4] การศึกษากาใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า พุทธธรรมด้านมุทิตาของผู้บริหารอยู่ระดับมาก และสอดคล้องกับ สันสิริ บรรพศิริ [11] ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมด้านมุทิตาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ด้านอุเบกขา ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 6 ใช้หลักพุทธธรรมด้านอุเบกขาอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ผู้บริหารให้กำลังใจเมื่อผู้ใต้บังคับทำงานผิดพลาดและช่วยแนะนำแก้ไขลุล่วงด้วยดี ผู้บริหารคอยบังคับบัญชาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนทางราชการ และผู้บริหารมีการแนะนำชี้ทางวิธีการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งสอดคล้องกับประเวศ รวมจิตร [5] ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารงานแบบพุทธธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาสมบูรณ์ สังกัดแผนกศึกษาประจำนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักพุทธธรรมด้านอุเบกขาไปใช้ในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาเป็นส่วนน้อย

ข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสม

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ มีภาระหน้าที่ ดังนี้ คือ ด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น

การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีภาระหน้าที่ ดังนี้ คือ ด้านการจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี ด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง ด้านการอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรรด้านการขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ ด้านการรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ ด้านการตรวจสอบติดตาม และรายงานการใช้งบประมาณ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล มีภาระหน้าที่ ดังนี้ คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3 ด้านการดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน ด้านการลาทุกประเภท ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป มีภาระหน้าที่ ดังนี้ คือ ด้านการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศด้านการประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาด้านการวางแผนบริหารงานการศึกษาด้านงานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน ด้านการจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร ด้านการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน ด้านงานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางด้านทางพุทธธรรมโดยยึดเอาคุณธรรมเป็นหลัก และวางตนให้เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
  - 1.1 ผู้บริหารควรนำหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ด้านเมตตาไปใช้ในการบริหารงาน ดังนี้ คือ มีความสงสารความเห็นอกเห็นใจและให้กำลังใจต่อเพื่อนร่วมงาน มีความรักใคร่ ปราศรณาดีต่อกันและให้ความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค
  - 1.2 ผู้บริหารควรนำหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ด้านภุณาไปใช้ในการบริหารงาน ดังนี้ คือ ผู้บริหารควรมีความหวังดี ปราศรณาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน

ร่วมงาน ช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชาในการทำงานและให้คำแนะนำในด้านต่าง ๆ

1.3 ผู้บริหารควรนำหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ด้านมุกตา ไปใช้ในการบริหารงาน ดังนี้ คือ ผู้บริหารควรเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องให้มาก ควรยกย่องชมเชยเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาทำความดี และให้กำลังใจแก่ผู้ได้บังคับบัญชาในการทำงาน มีความยุติธรรม และไม่ใช้อำนาจในทางที่ไม่ควร

1.4 ผู้บริหารควรแนะนำผู้ได้บังคับบัญชาให้นำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ด้านอุเบกขา ไปใช้ในการปฏิบัติงาน และแนะนำในการดำเนินชีวิตหรือหน่วยงานสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชาชน หรือกรรมการสถานศึกษา หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.2 ควรวิจัยรูปแบบการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.4 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 กับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหรือโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Department of Religious Affairs Ministry of Education. Knowledge and Understanding in Buddhist moral code. Bangkok. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2012.
- [2] Jurairat Seanjairak. The Administration of Sangha Council as the Leader of Virtue and Ethic. Bangkok Printing. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2010.
- [3] Chayasit Sithitham. A comparative study on Triskka in Visuddimakk scripture with the Four Sublime States. Graduate School. Mahidol University. 2011.
- [4] Danai Chaiyotha. A Study the Four Sublime States Principle Use of the Educational Institute Administrators Under the Surin Primary Educational Service Area Office 3. Graduate School. Surindra Rajabhad University. 2011.
- [5] Pravet Ruamjit. A study on the leadership status of administrations applying buddhadham, Secondary schools under educational division Vientiane, Lao People's Democratic Republic. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2010.
- [6] Pornpan Khamwong. The Relation Between the Virtue of the four sublime states and Behavior of Leader in Primary Schools Administration. Bangkok. Chulalongkorn University. 2011.
- [7] Pratepvetee Thammachayo. Monasteries administration in Nongkhai Province by using the Four Sublime States principle for the happiness of Sangha. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 1999.
- [8] Paitoon Khunarsa. A comparative study the Four Sublime States principle and Sangahavatthu 4 in The Khonkaen Phrapariyatidhamma schools. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2010.
- [9] Manoon Duangmahaklang. The applied approaching of the Four Sublime States for society development. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2010.
- [10] Wattana Suksan. Phrapariyatidhamma schools, division of general education administration by Sangha's system and governmental schools system applying Buddhatham principle in Jittapawan college and Aphithama schools. Bangkok. Kansatsana Printing House. 2009.
- [11] Sansiri Banpasiri. Buddhatham behavior of Secondary schools division of Nakornpanom general education. Bangkok. Odion Store printing. 2011.
- [12] Supon Kruamanorom. Buddhatham in administration of educational institute administrators under The Chiang Mai municipality. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2010.